

UPADEK

NORDAHL GRIEG
UPADEK

„NEDERLAGET”
przekład Adela Skrentni

układ tekstu i reżyseria
ZYGMUNT HÜBNER

scenografia
JAN BANUCHA

muzyka
KRZYSZTOF MAJCHRZAK

przygotowanie wokalne
IRENA KLUK

zespół instrumentalny
Włodzisław Lech — gitara tenorowa
Zdzisław Zawadzki — gitara basowa
Roman Gryń — trąbka
Aleksander Jedynecki — perkusja

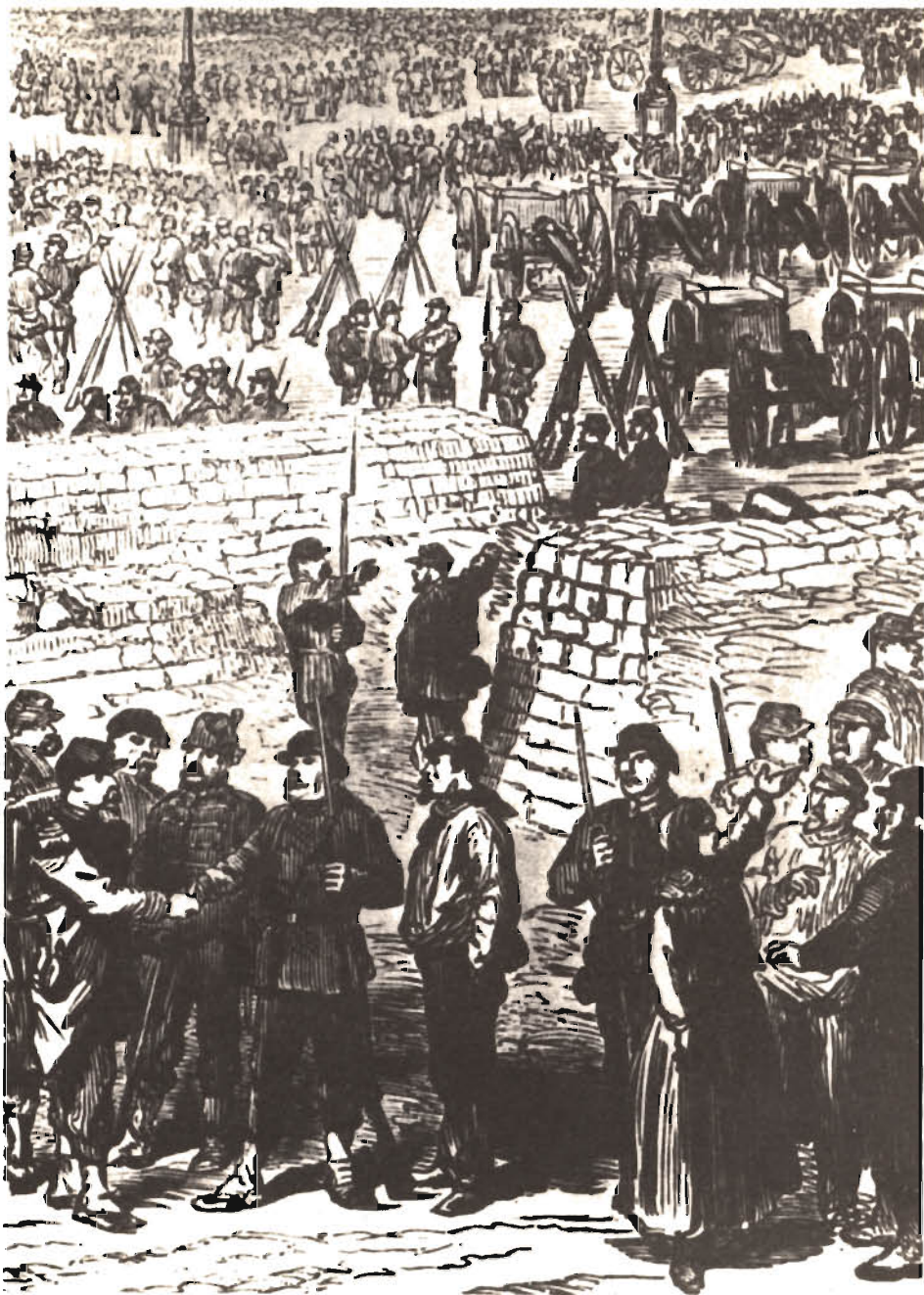
asystenci reżysera
Elżbieta Bukowińska
Wiesław Wieremiejczyk

inspicjent
Marek Gorzkowski
sufler

Jadwiga Dolińska

Dyrektor i kierownik artystyczny
ZYGMUNT HÜBNER

Zastępca dyrektora
ANDRZEJ KARWOWSKI

18 marca przed ratuszem paryskim; Bratanie się żołnierzy z ludem

Obsada:

Louis	— MACIEJ GÓRAJ
Marie	— MONIKA SOLUBIANKA
Martin	— PIOTR MACHALICA
Lucien	— ERWIN MAY'R
Pauline	— DOROTA KWIATKOWSKA
Maurice	— X X X
Gabrielle Langevin	— ELŻBIETA KĘPIŃSKA
Pierre	— KRZYSZTOF MAJCHRZAK
Varlin	— OLGIERD ŁUKASZEWICZ
Inwalida wojenny	— MACIEJ SZARY
Pułkownik Rossel	— JERZY ZELNIK
Beslay	— BOLESŁAW SMELA
Komisarz policji	— KAZIMIERZ KACZOR
Kobieta	— ANNA MOZOLANKA
René Segur	— KRZYSZTOF PIECZYŃSKI
Rigault	— RYSZARD ŻUROMSKI
Matka Felicyty	— EWA DAŁKOWSKA
Gustave Courbet	— GUSTAW LUTKIEWICZ
Suzanne	— HALINA CHROBAK (gościnnie)
Delescluze	— FRANCISZEK PIECZKA
Thiers	— BRONISŁAW PAWLIK
Elise	— GRAŻYNA MARZEC
Minister	— ANDRZEJ PISZCZATOWSKI
Oficer	— BOGUSŁAW AUGUSTYN
Kapitan Gwardii Narodowej	— WIESŁAW WIEREMIEJCZYK
Ksiądz katolicki	— JAN T. STANISŁAWSKI
Pellerin	— RYSZARD FARON
Młoda dziewczyna	— DANUTA KOWALSKA
Markiz de Ploeuc	— EDMUND FETTING
Debrun	— ANDRZEJ WYKRĘTOWICZ
Oficer dyżurny	— X X X
Generał Galliffet	— ANDRZEJ GRĄZIEWICZ
Sylvie Gerard	— JOANNA ŻÓŁKOWSKA
Siwowłósy mężczyzna	— KONRAD MORAWSKI (gościnnie)

NORDAHL BRUN GRIEG

urodził się 1 listopada 1902 r. w Bergen, w rodzinie mieszczańskiej, spokrewnionej z kompozytorem Edwardem Griegiem. Mając lat osiemnaście zdał egzamin wstępny na Uniwersytet w Oslo, wkrótce jednak wstąpił do marynarki i do 1922 r. pływał na statkach. Poznał wtedy wiele portów świata. W latach 1923-24 studiował w Oxfordzie. W owych latach współpracował z dziennikiem „Tidens tegn”, przysyłając listy ze swoich licznych podróży. Pierwsza jego książka, wydana w 1922 r. po podróży do Australii, to zbiorek poezji marynistycznej „Dookoła Przylądka Dobrej Nadziei”. Następna, to wydana w 1924 r. powieść „Statek płynie dalej”, która zapewniła mu sukces literacki. W 1927 r. przebywał w Chinach i tam powstał tom wierszy patriotycznych „Norwegia w naszych sercach” (wydany w 1929 r.). Ważnym dokumentem biograficznym Nordahla Griega jest zbiór esejów „Młodzi zmarli”. Jego dramaty „Miłość młodzieńcza” i „Barabasz” — z 1927 r. są wyrazem stale nurtującego go problemu przemocy i wojny. W 1932 r. pojechał Grieg do Moskwy, gdzie przebywał do 1934 r. Po powrocie z ZSRR, w 1935 r. przeniósł się do Bergen i tam zbierał materiał do filmu o tragicznych losach marynarzy norweskich w okresie I wojny światowej. Nie powstał jednak z tego film, lecz dramat „Nasz honor i nasza siła”. Inspiratorem powstania tego utworu był ówczesny dyrektor Teatru Narodowego w Bergen — Hans Jacob Nilsen. W latach 1936-37 wydawał Grieg antyfaszystowską gazetę „Veien frem”. Był niezłomnym bojownikiem o pokój i wolność na świecie. Gdy wybuchła wojna w Hiszpanii, podążył tam w 1937 r. jako korespondent wojenny. Wtedy to właśnie odwiedził Paryż. Znalazł się na cmentarzu Père Lachaise w dniu, gdy mieszkańcy Paryża składają kwiaty i urządzają manifestacje pod murami cmentarza, tam gdzie w maju 1871 r. padli rozstrzelani ostatni komunardzi. To przeżycie, a także wrażenia z wojny domowej w kraju Basków, znalazły swój wyraz w najlepszym dramacie Griega — „Upadek”. Dramat ten oparty jest na motywach historii Komuny Paryskiej. Autor apelował w nim do sił demokratycznych, nawoływał do działania, zanim bezprawie i przemoc zniszczą te siły; przestrzegał świat przed zagrażającym faszyzmem. „Upadek” jest jednym z najważniejszych dramatów współczesnej literatury norweskiej. W początkach II wojny światowej, po napaści Niemiec na Norwegię, udał się Grieg z rządem i królem norweskim do Anglii — wraz z legendarnym transportem złota norweskiego. W Anglii zaangażował się do służby informacyjnej i jako korespondent wojenny brał udział w lotach nad Morzem Północnym i wzdłuż wybrzeży Norwegii. Słał z Anglii na falach eteru gorące wiersze patriotyczne do narodu norweskiego. Wiersze te ukazały się w tomiku „Wolność” w Islandii w 1943 r.

Podczas jednego z lotów nad Berlinem Grieg został zestrzelony 2 grudnia 1943 r.

M.C.

W głodującym Paryżu mięso szczurów, psów i kotów sprzedawane jest jako rarytas

Bezpłatne wydawanie z lombardów zastawionych narzędzi pracy

Komunardzi w walce

KALENDARIUM KOMUNY PARYSKIEJ

od 18 marca do 28 maja 1871

Wydarzenia poprzedzające powstanie Komuny:

W wojnie z Prusami Napoleon III ponosi klęskę. Cesarz i jego armia poddają się Prusom w bitwie pod Sedanem 2 września 1870. Cesarstwo rozpadło się, proklamowano republikę. Paryż i jego mieszkańcy bohatersko przetrzymali 132 dni oblężenia przez wojska pruskie. „Z godziny na godzinę głód coraz dotkliwiej dawał się we znaki. Końskie mięso stawało się przysmakiem. Pożerano psy, koty, szczury. Przy 17 stopniach niżej zera lub w błocie odwilży kobiety całymi godzinami wystawały w kolejkach w oczekiwaniu na mikroskopijne racje żywnościowe. Zamiast chleba wydawano jakieś placki z czarnej gliny, od których skręcały się wnętrzności. Niemowlęta umierały przy wyschniętych piersiach matczynych. Drzewo sprzedawano na wagę złota.” Podpisanie przez rząd kapitulacji 27 stycznia 1871 wywołało rozgoryczenie i oburzenie ludu Paryża. W odpowiedzi „Rząd zamknął kluby i wydał liczne nakazy aresztowania. Aresztowano osiemdziesiąt trzy osoby, przeważnie Bogu ducha winne. Skorzystano z okazji, aby Delescluze’a — mimo jego sześćdziesięciu pięciu lat i ostrego bronchitu, który go nękał — wysłać do Vincennes, gdzie w wilgotnej baszcie trzymano wielu aresztowanych z dnia 31 października. Zamknięto „Le Révil” i „Le Combat”. Pełna oburzenia proklamacja demaskowała powstańców jako „stronników zagranicy”. Zarządzenia ekonomiczne rządu Thiersa skierowane były przede wszystkim przeciw ubogiej ludności: zniesiono prolongatę opłat komornego i długów wekslowych. Zawiązują się dwie siły rewolucyjne: Centralny Komitet Republikański oraz Komitet Centralny Gwardii Narodowej.

18 marca: O świcie wojska rządowe Thiersa przystępują do odebrania armat rozstawionych przez lud w kilku dzielnicach Paryża. Wybuch powstanie ludowe, wojsko odmawia wykonania rozkazu strzelania do ludu, bratanie się ludu z wojskiem. Rząd Thiersa ucieka do Wersalu. Na mieście ukazuje się plakat podpisany przez Thiersa: „Mieszkańcy Paryża! W waszym własnym interesie Rząd postanowił działać. Niechaj dobrzy obywatele odsuną się od złych; niechaj udzielą pomocy państwowym siłom zbrojnym. Wyświadczą w ten sposób przysługę samej Republice”.

Władzę w Paryżu obejmuje Komitet Centralny Gwardii Narodowej.

21 marca: Komitet Centralny zawiesza sprzedaż przedmiotów zastawionych przez ludzi biednych w lombardzie, przedłuża o miesiąc termin płatności weksli, zabrania właścicielom domów usuwania z nich lokatorów, pobiera z Banku Francji zaliczkę w wys. 1 miliona franków, wypłaca zaległy żołd gwardzistom.

22 marca: Reakcyjniści usiłują manifestować przeciwko wyborom do Komuny, zbierają się na placu Giedy i przed Operą, wykrzykując „Niech żyje ład i praca!” Dochodzi do starć na placu Vendôme.

26 marca: Odbywają się wybory do Komuny z udziałem całego ludu Paryża.

28 marca: Proklamowanie Komuny w obecności 200-tysięcznego tłumu Paryżan. Centralny Komitet Gwardii przekazuje władzę Komunie. Pierwsze posiedzenie Komuny.

29-31 marca: Pierwsza proklamacja Komuny o jej ukonstytuowaniu się, organizacja 10 Komisji Wykonawczych. Pomimo sabotażu ze strony reakcjonistów, uruchomiono urzędy i warsztaty.

Jarosław Dąbrowski otrzymuje nominację na dowódcę 12 legionu Gwardii Narodowej.

1-4 kwietnia: Dekrety Komuny o ustanowieniu pensji dla pracujących, konfiskacie mienia członków rządu wersalskiego, o adoptowaniu sierot po obywatelach poległych w walce o Komunę. Wersalczycy rozpoczynają działania wojenne przy pomocy armii organizowanej z byłych jeńców pruskich, zwolnionych przez Bismarcka do walki z rewolucyjnym Paryżem. Ich pierwsze ataki zostają odparte.

6-8 kwietnia: Odezwa Komuny do prowincji demaskująca kłamstwa rządu wersalskiego w sprawie rzekomego terroru Komuny. Komuna ogłasza dekret o powołaniu do służby w Gwardii Narodowej mężczyzn w wieku od 19 do 40 lat.

9-11 kwietnia: Dekret Komuny o zaopatrzeniu dla rodzin poległych gwardzistów. Kobiety organizują Komitet Kobiety do walki z wersalczykami.

12-14 kwietnia: Dekret o obaleniu kolumny Vendôme — symbolu cesarstwa i brutalnej siły. Nieudane ataki wersalczyków na umocnioną przez komunardów linię od Montrogue do La Muette.

15-17 kwietnia: Dekret o konfiskacie mienia posłów zgromadzenia wersalskiego i uciekinierów z Paryża. Wersalczycy zajmują zamek de Bécon, broniący do ostatka przez komunardów.

18-20 kwietnia: Wersalczycy bombardują Paryż, duże ofiary wśród ludności cywilnej. Rozkaz Clusereta o oszczędzaniu amunicji. Raport J. Dąbrowskiego o utrzymaniu pozycji w Neuilly i prośba o posiłki. Dekret o zniesieniu nocnej pracy w piekarniach. Manifest Komuny do narodu francuskiego.

21-25 kwietnia: Wersalczycy próbują forsować Sekwanę pod Clichy, zostają odparci przez komunardów. Walki na całym froncie. Wyznaczenie komisarzy do kontrolowania dworców kolejowych. Dekret o zajęciu wolnych lokali porzuconych przez burżuazję i zasiedlaniu w nich rodzin ze zbombardowanych terenów. Dekret o organizacji sądu przysięgłych. Wersalczycy przechwytyją wozy z żywnością wiezioną do Paryża.

26-30 kwietnia: Wersalczycy zdobywają Moulineaux, walki w Issy, ataki na stację Clamart. Manifest Komuny do ludności wiejskiej. Powołanie Komisji do opracowania planu szkolenia podstawowego i zawodowego. Aresztowanie Clusereta i mianowanie Rossela Delegatem Wojennym Komuny.

1-7 maja: Dekret o powołaniu Komitetu Ocalenia Publicznego. Mianowanie Varlina dyrektorem Wojskowej Komisji Zaopatrzenia. Ciężkie walki w rejonie Issy. Podział sił zbrojnych Komuny na 3 armie czynne i 2 korpusy rezerwy. Zawieszenie kontrrewolucyjnych gazet wydawanych w Paryżu. Dekret o bezpłatnym zwrocie przez lombardy zastawów wartości do 20 franków. Manifest Związku Kobiet, wzywający do obrony Paryża i pomocy rannym.

8-12 maja: Komuna ustanawia ceny na żywność, której brak odczuwa się w Paryżu. Komunardzi ustępują z rejonu fortu Issy. Wersalczycy forsują Sekwanę i umacniają przyczółek w okolicy Bologne. Komuna postanawia zmienić skład Komitetu Ocalenia Publicznego i zarządza nieustający dyżur członków Komitetu na Ratuszu. Aresztowanie Rossela i jego ucieczka. Delescluze zostaje Delegatem Wojennym Komuny. J. Dąbrowski — dowódca wojsk Komuny. Koncentracja wojsk wersalskich w Lasku Bułońskim. Dekret Komuny o ustanowieniu minimum płacy i o powołaniu Trybunału Obywatelskiego w sprawach sądowych.

Paryż głoduje, przed sklepami tworzą się długie kolejki

Wersalczycy rozstrzelili bez sądu każdego, kto miał na dłoniach ślady prochu

13-20 maja: Formowanie się kobiecego batalionu ochotniczego. Bombardowanie Paryża. Komitet Ocalenia Publicznego powołuje nową Komisję Spraw Wojskowych. Zburzenie kolumny Vendôme. Walki na przedmieściach. Postanowienie Komuny o wykonaniu dekretu z 5 kwietnia w sprawie zakładników. Umacnianie barykad w mieście. Dekret o przekazaniu sądowi winnych sabotażu. Powołanie Najwyższej Izby Kontroli Finansowej dla zbadania wydatków i dochodów Komuny. Dekret o przekazaniu prywatnych teatrów Komisji Oświaty. Thiers odrzuca propozycje wymiany aresztowanego przez wersalczyków Blinqui'ego na arcybiskupa Darboy i innych zakładników Komuny.

21 maja: Wskutek zdrady Ducatela wersalczycy przedostają się do Paryża bramą Saint-Cloud. Dąbrowski organizuje na miejscu obronę. Wezwanie Komuny do żołnierzy wersalskich, aby stanęli po stronie rewolucji i narodu. Walki uliczne w mieście.

22 maja: Wersalczycy posuwają się w północno-zachodniej części miasta. Zaciekle walki na barykadach i wewnątrz gmachów.

23 maja: Opanowanie przez wersalczyków północnej części miasta. Na barykadzie ulicy Myrha ginie Dąbrowski. Odezwa Gwardii Narodowej do armii wersalskiej z wezwaniem do zakończenia bratobójczych walk.

24 maja: Wersalczycy zdobywają Dworzec Północny, Bank Francuski, Louvre, Tuileries, Palais Royal, plac Zgody i Ratusz. Władze Komuny przenoszą się z Ratusza do merostwa XI okręgu. Masowe rozstrzeliwanie ludności cywilnej przez wersalczyków. Komunardzi w odwecie rozstrzelują zakładników z biskupem Darboy. Śmierć Raoula Rigault.

25 maja: Wersalczycy atakują miasto również od południa. Opanowanie Panteonu i mostów na Sekwanie. Ostatnia odezwa Komuny. Śmierć Delescluze'a. Władze Komuny przenoszą się do merostwa XX okręgu.

26 maja: Komunardzi zostają zepchnięci do południowo-zachodniej części miasta. Masowe rozstrzeliwanie ludności przez wersalczyków. Komunardzi likwidują 50 zakładników.

27 maja: Dramatyczne walki komunardów na cmentarzu Père Lachaise. Ostatni jeszcze bronią się na barykadach.

28 maja: Wersalczycy zdobywają ostatnie barykady przy ulicy Faubourg de Temple i Ramponneau. Zamordowanie Varlina. Obwieszczenie rządowe marszałka Mac-Mahona o tym, że „porządek został przywrócony”.

M.C.

* Cytaty z książki H.P.O. Lissagaraya „Historia Komuny Paryskiej 1871”, Książka i Wiedza, Warszawa 1950

Ostatnie walki na cmentarzu Père Lachaise

Redaktor programu: Magdalena Ciesielska
Opracowanie graficzne: Jan Banucha

Cena zł 30. —

W przedstawieniu zostały wykorzystane fragmenty
poematu Władysława Broniewskiego „Komuna Paryska”

Wydawca: Teatr Powszechny 03-801 Warszawa ul. Zamoyskiego 20

Druk: Zakt. Offset. W-wa, z 2031 n. 4000 Z-2

